

UDK 070(474.5)(091)-
Va 303

Pagrindinis knygos rėmėjas

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS RĖMIMO FONDAS

Rėmėjai

UAB „RŪTA“ (direktorius Algirdas Gluodas)

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO narys Valerijus Simulik

lituanistikos sk.

PRIVALOMASIS
EGZ.

ISBN 978-9955-667-15-5

© Sudarymas, įvadas, interpai, Leonas Peleckis-Kaktavičius, 2011

© Prisiminimų, straipsnių, studijų, laiškų, nuotraukų autoriai, 2011

© Varpai, 2011

Algirdo Juliaus GREIMO laiškas Kaziu JANKAUSKUI*

Kaunas, 1942. 12. 20.

Mielas Kazy,

smagu buvo gauti bent keletą žodžių iš ano pasaulio, miela išgirsti, kad sename lizde kažkas spruzda, ši tą dirba, kažko nori.

Aš tai plūduriuoju sau, ir tai labai negiliame vandenyje. Gerai, kad dar Nemunas neužšalo, o tai siūlytųsi visai nešvankus lietuviškas priežodis. Plūduriuoju, mat, ir ieškau atramos taško, kad kaip nors tvirtą žemę pasiekus, kad nors vienu pirštu. O be žemės po kojų, žinai, labai sunku gyventi ir nesusmirsti. Ypač kad *exempla trahunt*, - kaip sako mūsų tėvų išmintis ir mano neatsparios dūšios patyrimas.

Jei jau lieti visą tulžį, ir tai dar, taip sakant, melngailiškai, sumaišant didelius dalykus su mažais - sėdžiu ištisas dienas ir visais pragaro velniais keikiu visas pasaulio galybes. Elektros, mat, mūsų kvartalui pritrūko. O be šviesos - žmogus baisiai tamsus daraisi, kaip sako Churginas. Vos kelių dienų patyri-

*Šiaulių „Aušros“ muziejus. - GEK 35216. - T-R 4895.

Kaunas, 1942. 12. 20.

Mielas Kazy,

smagu buvo gauti bent keletą žodžių iš ano pasaulio, miela išgirsti, kad sename lizde kažkas spruzda, ši tą dirba, kažko nori

Aš tai plūduriuoju sau, ir tai labai negiliame vandenyje. Gerai, kad dar Nemunas neužšalo, o tai siūlytųsi visai nešvankus lietuviškas priežodis. Plūduriuoju, mat, ir ieškau atramos taško, kad kaip nors tvirtą žemę pasiekus, kad nors vienu pirštu. O be žemės po kojų, žinai, labai sunku gyventi ir nesusmirsti. Ypač kad

Algirdo Juliaus Greimo laiškas, primenantis metus (1942), kai gimė idėja leisti „Varpus“.

Algirdas Julius Greimas – Šiaulių mergaičių gimnazijos mokytojas. 1942 metai.

mas sugriovė visą istorinio materializmo doktriną apie materijos primatą prieš dūšią ir pirštu prikišamai parodė, kad be duonos, be šilumos – dar gali žmogus stenedamas gyventi, o be šviesos, be dvasios peno – jau ne. Ir štai imi suprasti, dėl ko kyla revoliucijos ir kitokie panašūs istorijos kataklizmai. Prisimena ir Baranauskas su savo žodžiais apie druką...

Man berašant šviesa užsidegė, tik nežinia, ar ilgam. Bet puslapio, ir tai dar aukštai filosofiško, juk nebrauksi iš laiško.

Pasiilgau aš jūsų ten šiauliečių, nors apie tokius jausmus ir nederėtų džen-telmeniui kalbėti (mat skaitinėju po truputį ta išsigimusių anglo-saksų kalba, tai ir mano dūšia jau pradeda ta pačia liga pūliuoti). Aleksys (Churginas – L. P.-K.) tai jau mane, tikriausiai, užmiršo, Zigmo (turbūt eina kalba apie rašytojo sūnų – L. P.-K.) ištikimybe tai dar truputį pasitikiu. Ir Tamošius (Tomas Stonis – L. P.-K.) turbūt neužmiršta laiks nuo laiko čierkelį į mano sveikatą išversfi.

Tik Tu, nevidone, lankaisi Kaune ir nesiteiki savo jaunystės kvapu manlink padvelkti. Įsidėmėsimė.

Siunčiu tą Binkį (plačiai pagarsėjusį nekrologą, išspausdintą pirmajame „Varpų” numeryje – L. P.-K.), nors ir nebūdamas toks tikras kaip Smetona, kad tai, kas pasakyta, jau ir finka būti parašyta. Jūs jau ten žinokitės.

Laukiu iš Tavo pusės viso traktato apie žurnalo (būsimųjų „Varpų” – L. P.-K.) padėtį ypatingai ir Šiaulių kultūrininkų nuotakas bendrai. Na, ir žiupsnelio Tavo dūšios.

Štai ir aš – gal būčia ar rimtesnį, ar jautresnį laišką parašęs, jei ne noras skubiai atlikti pareigą artimui. Tai taip ir teškiu, kas iš po plunksnos varva.

Bučiuodamas Poniai rankelę, o Zigmui ūsq, sveikindamas visus mūsiškius ir laukdamas Tavo opus’o man, pasilieku Tavo visas – *Algirdas*

APIE „VARPŲ” PRADŽIĄ - KAZYS JANKAUSKAS*

Vienas žinomiausių žmonių Šiauliuose buvo gydytojas Domas Jasaitis, praktikuojantis katalikas. Keturiasdešimtaisiais partijos sekretorius pasiūlė jam Sveikatos skyriaus vedėjo postą. Jasaitis sutiko su sąlyga, kad jam būtų leista vaikščioti į bažnyčią. Sekretorius šyptelėjo ir leido Jasaičiui naudotis šia privilegija žinodamas, kad anksčiau ar vėliau tas į marksizmą dar neįsigilinęs gydytojas turės pasikeisti arba bus pašalintas iš užimamos vietos. Kaip partija stiprintų vadovavimą, jei leistų savo tarnams būti tikinčiais? Atėjus vokiečiams, Jasaitis tapo Šiaulių miesto ligoninės vedėju, nes gerai mokėjo kalbėti vokiškai ir su jais susidraugavo. O Greimas buvo ne tikta mokytojas, bet ir tapo vietos laikraščio redaktorium. Pasižymėdamas veiklia neramia dvasia ir noru pasireikšti, Greimas tuoj suartėjo su šiauliške inteligentija, ėmė lankytis pas žinomus žmones. Daugiausia svečių susirinkdavo pas Jasaitį. Vieną vidurnaktį,

*Kazys Jankauskas. NE PIRMAS KARTAS. Antra knyga. – Vilnius: Vaga, 1993. – P. 258-259.